Карел Чапек

Поет

Перекладач: Юрій Лісняк

Джерело: З книги: Зарубіжна література: Хрестоматія.— К.: Освіта., 1992.

То був цілком повсякденний для поліції випадок! о четвертій годині ранку на Житній вулиці автомобіль збив п'яну бабу й помчав із шаленою швидкістю далі. І ось тепер молодий слідчий-практикант доктор Мейзлік мав розшукати винуватця. А молоді практиканти ставляться до таких справ дуже серйозно.

— Гм... — сказав д-р Мейзлік постовому поліцаєві № 141. — Значить, ви побачили за триста кроків від себе автомобіль, що їхав з великою швидкістю, а на бруку — людину. Що ж ви зробили насамперед?

— Насамперед я побіг до збитої жінки,— відповів постовий, — щоб подати їй першу допомогу.

— Насамперед треба було записати номер машини,— пробурчав Мейзлік, — а вже потім клопотатись тією бабою. Але, — додав він, шкрябаючи голову олівцем,— може, я й сам би зробив так, як ви. Отже, номера машини ви не побачили. Ну, а якісь інші прикмети?

— Здається, — нерішуче почав постовий № 141, — вона була якась темна. Чи синя, чи темно-червона. За димом із мотора я не розгледів.

— А бодай вам, — розсердився Мейзлік, — як же я маю тепер розшукувати цю машину? Невже бігати та питати всіх шоферів:

"Скажіть, будь ласка, це не ви збили стару бабу на Житній вулиці?" Ну що я маю тепер робити, га?

Постовий шанобливо й безпорадно знизав плечима.

— Пане слідчий, — сказав він, — один свідок зголосився, але він теж нічого не знає. Він чекає тут поряд.

— Ну, приведіть його,— сказав з нехіттю д-р Мейзлік і втупився в куций протокол, марно намагаючись щось із нього вичитати.

— Будь ласка, ваше прізвище, ім'я й місце проживання, — машинально сказав він, навіть не глянувши на свідка.

— Ян Кралік, студент механічного факультету, — рішучим голосом відповів свідок.

— То ви, пане Кралік, бачили, як сьогодні о четвертій годині ранку невідомий автомобіль збив Божену Махачкову?

— Так, і мушу сказати, що винен шофер. Вулиця була зовсім вільна, пане комісаре, якби він пригальмував на перехресті...

— Як далеко були ви від місця події? — перебив його Мейзлік.

— За десять кроків. Я проводжав свого приятеля додому... з кав'ярні, і коли ми вийшли на Житню вулицю...

— А хто такий ваш приятель? — знову перебив його Мейзлік. — Тут він у мене не зазначений.

— Ярослав Нерад, поет, — сказав свідок не без гордості. — Але від нього ви навряд чи дізнаєтеся щось.

— А чому? —буркнув Мейзлік, хапаючись за соломинку.

— Бо він... ну, одне слово поет. Коли сталося це нещастя, він розплакався, як мала дитина, й побіг додому. Отже, коли ми вийшли на Житню вулицю, ззаду з шаленою швидкістю вилетів автомобіль...

— Який він мав номер?

— Пробачте, не знаю. Я не звернув уваги. Я помітив тільки, що він мчить як шалений, і саме сказав, що...

— А яка ж була та машина? — перебив його Мейзлік.

— З чотиритактним двигуном внутрішнього згоряння, — упевнено відповів свідок. — А на марках автомобілів я не знаюсь.

— А якого кольору? Скільки душ у ній їхало? Відкрита чи закрита?

— Не знаю, — спантеличено відказав свідок.— Здається, чорна; але як слід я не роздивився, бо коли сталось те нещастя, я зразу обернувся до Нерада й сказав: "Диви які падлюки: збили людину і навіть не зупинились!"

— Гм... — гмукнув д-р Мейзлік невдоволено, — це, звичайно, реакція цілком природна і слушна з морального погляду, але я волів би, щоб ви запам'ятали номер машини. Просто диво, добродію, які неспостережливі люди. Що винен шофер, це ви зразу побачили, і що такі люди — падлюки, це ви справедливо розсудили, а от щоб запам'ятати номер — то ні. Судити вміє кожен; а от щоб уважно, по-діловому роздивитись... Дякую вам, пане Кралік; не буду вас затримувати.

За годину постовий № 141 подзвонив до квартири, де наймав кімнату поет Ярослав Нерад. Господиня квартири сказала постовому, що поет удома, але він спить. Коли до нього постукали, Нерад прочинив

двері і втупив у поліцая перелякані, очиці: він ніяк не міг пригадати, чого це накоїв учора. Нарешті-таки до нього дійшло, навіщо його викликають у поліцію.

— А конче треба йти? — невпевнено спитав він.— Бо я вже нічого не пам'ятаю. Я вночі був трохи...

— Під чаркою, — вмить зрозумів поліцай. — Я не одного поета знаю, добродію. Одягніться, будь ласка, я зачекаю.

Дорогою поет із поліцаєм розговорилися про нічні пивниці, про життя взагалі, про дивні знаки на небі й ще про всяку всячину; тільки політика не цікавила обох. Отак, ведучи дружню й повчальну розмову, й дійшов поет до поліції.

— Ви пан Ярослав Нерад, поет, так? — спитав його д-р Мейзлік. — Ви були свідком того, як невідомий автомобіль збив Божену Махачкову?

— Так,— зітхнув поет.

— А ви можете описати той автомобіль? Відкритий він був чи закритий, якого кольору, скільки душ у ньому їхало, який його номер?

Поет хвилинку напружено думав, потім відповів:

— Не знаю. Я не помітив.

— Може, хоч якусь подробицю згадаєте? — наполягав Мейзлік.

— Ну що ви! —аж здивувався поет. — На подробиці я ніколи не звертаю уваги.

— Пробачте, а що ж ви тоді взагалі помітили? — спитав Мейзлік іронічно.

— Ну... загальний настрій, — відповів поет непевно. — Розумієте, безлюдна вулиця.."— Раптом він схопився. — Та я ж написав про це вірші, як прийшов додому!

І заходився шпортатись у кишенях, видобуваючи один за одним рахунки, старі конверти та ще якісь папірці,

— Ні, це не воно, — мурмотів він. — І це не воно. Стривайте — здається, оце,— сказав він, втупившись у щось написане на внутрішньому боці розірваного конверта.

— Ану покажіть,— мовив Мейзлік поблажливо.

— Та це дурниця, — засоромився поет. — Але, як хочете, я вам прочитаю.

І, натхненно закотивши очі під лоб, він співуче продекламував:

марш темних будинків раз два на місці стій

світанок грає на мандоліні

чому так зашарілась дівчино чому

машиною в сто двадцять кінських сил

поїдемо аж на край світу

а може в Сінгапур

авто летить спиніть спиніть

кохання наше в поросі простерте

о дівчино о квіте зломлений

о лебедина шия

і перса й барабан і тарілки

навіщо стільки сліз

— Оце й усе,— закінчив Нерад.

— Пробачте, а що це означає? — спитав Мейзлік.

— Та це ж усе про ту пригоду з автомобілем,— здивувався поет. — Невже не зрозуміло?

— По-моєму, не дуже, — сказав д-р Мейзлік критично,— Чогось я, з цих віршів не бачу, що п'ятнадцятого липня о четвертій годині ранку на Житній вулиці автомобіль із таким і таким номером збив п'яну шістдесятирічну жебрачку Божену Махачкову. Потерпілу відвезено в тяжкому стані до міської лікарні. Про всі ці факти, наскільки я помітив, у вашому вірші не згадано? добродію.

— Так це ж тільки сира, поверхнева дійсність, — відказав поет, обмацуючи свій ніс. — А поезія — то дійсність внутрішня, глибинна. Поезія — це вільні, надреальні уявлення, які дійсність будить у підсвідомості поета, розумієте? Ну, всякі зорові та слухові асоціації. Ось їх і повинен сприйняти читач, і тоді він зрозуміє вірші, — докірливим тоном пояснив Нерад.

— Е, ні, даруйте,— насупився Мейзлік. — А втім — дайте-но мені цей ваш опус. Ну, ось ви тут написали: "Марш темних будинків раз два на місці стій". Поясніть, будь ласка, як це розуміти.

— Житня вулиця, — спокійно відказав поет. — Два ряди будинків.

— А чому це саме Житня, а не Національний проспект, скажімо? — запитав Мейзлік скептично.

— Бо Національний проспект не такий рівний, — переконливо відповів Нерад.

— Далі... "Світанок грає на мандоліні". Ну, хай уже. "Чому так зашарілась дівчино чому?" Вибачте, звідки тут дівчина?

— Заграва, — пояснив поет лаконічно.

— Ах так. "Машиною в сто двадцять кінських сил поїдемо аж на край світу". Що це?

— Ну, це про ту автомашину, — розтлумачив поет.

— Вона справді мала мотор у сто двадцять сил?

— Не знаю. Я мав на увазі те, що вона їхала швидко.

— Ага. "А може в Сінгапур". Ради бога, чому саме в Сінгапур?

Поет знизав плечима.

— Оцього вже не знаю. Може, тому, що там живуть малайці.

— А до чого тут малайці?

Поет розгублено засовався на стільці.

— Може, машина була брунатного кольору? — сказав він замислено. — Щось брунатне там напевне було, Інакше звідки б узявся Сінгапур?

— А інші очевидці кажуть, що вона була синя, темно-червона або чорна, — відповів Мейзлік. — Бачте, який вибір. На чиєму ж кольорі спинитись?

— На моєму, — відказав поет. — Він приємніший.

— "Кохання наше в поросі простерте о дівчино о квіте зломлений",— читав далі Мейзлік. — Зломлений квіт — це, виходить, п'яна жебрачка?

— Невже я мав так і написати — "п'яна жебрачка"? — уразився поет. — Для мене то була просто жінка, і все.

— Ага! А це що — "о лебедина шия і перса й барабан і тарілки"? Це вільні асоціації?

— Покажіть-но,— трохи спантеличено попросив поет і схилив голову над папірцем. — Справді: "лебедина шия і перса й барабан і тарілки" — що ж воно таке?

— Про це ж я й питаю, — буркнув Мейзлік досить ущипливо.

— Стривайте... —замислено мовив поет. — Щось там мусило бути таке, що підказало мені... Слухайте, а вам не здається, що двійка схожа на лебедину шию? Ось гляньте.

І написав олівцем цифру 2.

— Ага,— сказав Мейзлік уже уважніше. — А перса?

— Та це ж цифра три —дві кругленькі дужки, правда? — здивувався сам поет.

— Тут іще барабан і тарілки! — з напруженим інтересом вигукнув слідчий.

— Барабан і тарілки... — Нерад задумався. — Барабан і тарілки... може, це п'ятірка? Ось дивіться, — і він написав цифру 5. — Кругле черевце внизу — барабан, а над ним —тарілки.

— Заждіть... — Мейзлік написав на папірці число 235. — Ви, значить, певні, що машина мала номер двісті тридцять п'ять?

— Я взагалі не помітив ніякого номера, — рішуче заперечив Нерад. — Але щось таке там мусило бути, бо звідки ж воно взялось би в мене? — додав він якось розгублено, вдивляючись у свій твір. — А знаєте, це найкращі рядки в усьому вірші.

Через два дні д-р Мейзлік завітав до поета; цього разу Нерад не спав, у нього була якась дівчина, і він марно шукав очима вільний стілець, щоб посадити слідчого.

— Та я на одну хвилиночку, — сказав Мейзлік.— Я тільки зайшов сказати, що машина мала номер двісті тридцять п'ять.

— Яка машина? —зчудувався поет.

— "О лебедина шия і перса й барабан і тарілки",— одним духом висипав Мейзлік. — І з Сінгапуром теж правда.

— А! — згадав поет. — От бачте, це вам і є внутрішня дійсність. Хочете, я прочитаю вам ще кілька своїх віршів? Тепер ви вже розумітимете їх.

— Хай іншим разом, — квапливо відповів слідчий.— Коли знов буде якась така справа.